

Asia: VN/27419/2020

Luonnon virkistyskäytön strategia

Yleinen lausunto

Voitte tässä lausua yleisesti luonnon virkistyskäytön strategiasta

Etelä-Pohjanmaan liitto pitää kansallista luonnon virkistyskäytön strategiaa tervetulleena ja tarpeellisena. Ottaen huomioon luonnon virkistysvaikutukset ja ulkoilun merkityksen Suomelle ja suomalaisille, on perusteltua laatia teemaa koskeva kansallinen strategia lähes kymmenen vuoden tauon jälkeen.

Johdanto

Voitte tässä lausua luvusta 1: Johdanto (1.1 Hallinnollinen tausta ja työn käynnistäminen, 1.2 Strategian tavoitteet)

-

Luonnon virkistyskäytön nykytila

Voitte tässä lausua luvusta 2: Luonnon virkistyskäytön nykytila (2.1 Käsitteet, 2.1 Seurantatietoa luonnon virkistyskäytöstä, 2.3 Luonnon virkistyskäytön mahdollisuudet Suomessa, 2.4 Luonnon virkistyskäytön resursointi, 2.5 Toimijoiden roolit, 2.6 Lainsäädäntö, 2.7. Luonnon virkistyskäyttöä koskevat muut strategiat ja toimet)

2.1 Seurantatietoa luonnon virkistyskäytöstä: Etelä-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että luonnon virkistyskäytön strategiaa laadittaessa on voitu hyödyntää tuoretta seurantatietoa suomalaisten ulkoilusta Luonnon virkistyskäytön valtakunnallisen inventoinnin (LVVI3, 2020-2021) muodossa. Seurantatietojen mukaan edelleen suurin osa suomalaisesta aikuisväestöstä (96 %) ulkoilee, keskimäärin 170 kertaa vuodessa. Tutkimuksen mukaan koko väestö ulkoilee tämän myötä yhteensä noin 850 miljoonaa kertaa vuodessa. Nämä tiedot korostavat sitä, että luonnon virkistyskäytön strategisella ja laadukkaalla kehittämisellä on merkitystä suurimmalle osalle suomalaisista.

2.3 Luonnon virkistyskäytön mahdollisuudet Suomessa: Etelä-Pohjanmaan liitto pitää olennaisena, että strategiassa on tunnistettu luonnon virkistyskäyttömahdollisuuksien hyödyntämiseen vaikuttava

opastustiedon vaihtelevuus ja puutteellisuus. Strategiassa on todellisuutta vastaavalla tavalla kuvattu virkistys- ja ulkoilumahdollisuuksiin liittyvän tiedon tarjoajien ja palveluiden hajanaisuutta sekä kansallisen tietopalvelun puute. Etelä-Pohjanmaan liiton kesällä 2021 toteuttaman maakunnallisen virkistysaluekyselyn mukaan ulkoilualueista ja -reiteistä kertovan tiedon sirpaleisuus on merkittävä haaste luonnon virkistysmahdollisuuksien hyödyntämiselle. Lisäksi strategian nykytila-arviossa voitaisiin korostaa jo olemassa olevien opastustietojen ylläpitoon ja ajantasaisuuteen liittyviä haasteita, jotka liittyvät mm. vastuunjakoon ja rahoitukseen.

Luonnon virkistyskäyttöön liittyvä tietojen puutteellisuus näkyy osaltaan myös strategian kuvauksessa luonnon virkistyskäytön mahdollisuuksista Suomessa. Kuvauksesta puuttuvat kokonaan esimerkiksi UNESCO:n Global Geopark -kohteet, joita on Suomeen hyväksytty tähän mennessä kolme, ja jotka muodostavat laajoja luonnon virkistyskäytön kannalta merkittäviä alueita, joilla on panostettu esimerkiksi opasteisiin ja palveluihin ohjelmaan sisältyvien laatukriteerien mukaisesti. Etelä-Pohjanmaan liitto katsoo, että kuvausta tulisi täydentää mm. tältä osin.

2.4 Luonnon virkistyskäytön resursointi: Etelä-Pohjanmaan liitto katsoo, että huolimatta luonnon virkistyskäyttöön suunnatun resursoinnin tietopuutteista ja tietojen hajanaisuudesta, tulisi kansalliseen luonnon virkistyskäytön strategiaan sisältyä edes suuntaa antavia arvioita alan eri toimijoille viime vuosina kohdentuneista, luonnon virkistyskäytön kehittämiseen tarkoitetuista taloudellisista resursseista. Nyt luonnokseen sisältyvä resursointia käsittelevä nykytilan kuvaus ei luo ymmärrystä aiheeseen kohdennettujen varojen suuruudesta tai kohdentumisesta yhdenkään ministeriön, rahoitusinstrumentin tai -ohjelman tai toimijan/toimijaryhmän osalta. Etelä-Pohjanmaan liitto toivoo, että lopulliseen strategiaan lisätään tätä aihepiiriä käsittelevää tietoa. Vähintään strategiassa tulisi olla kuvattuna nykyistä konkreettisemmin ja tarkemmin sitä, millaista tietoa rahoituksen kohdentumisesta on saatavilla, ja missä puolestaan ovat selkeimmät tietopuutteet.

2.5 Toimijoiden roolit: Strategiassa on kuvattu luonnon virkistyskäyttöön liittyviä toimijoita. Etelä-Pohjanmaan liitto katsoo, että toimijoiden kokonaisuus on kuvattu sinänsä kattavasti, mutta eri tahojen rooli luonnon virkistyskäytön edistämisessä on strategiassa esitetty osin puutteellisesti.

Maakuntien liittojen tehtäviksi mainitaan strategiassa alueiden kehittäminen ja maakuntakaavoitus. Strategiassa ei kerrota, miten nämä tehtävät liittyvät luonnon virkistyskäyttöön tai sen kehittämiseen. Maakuntien liitoilla on lakisääteinen alueidenkäytön suunnittelutehtävä, ja maakuntakaavoituksen kautta maakuntien liitot ohjaavat alueillaan luonnon virkistyskäytön sekä muiden maankäyttömuotojen yhteensovittamista. Maakuntakaavoissa on luonnon virkistyskäyttöön sekä virkistysalueisiin ja -reitteihin liittyviä suunnittelumääräyksiä sekä muun muassa eri toimintoja yhteensovittavia kehittämisperiaatemerkintöjä. Maakuntakaavat merkintöineen ohjaavat puolestaan kuntien yleiskaavoitusta. Muita konkreettisia esimerkkejä luonnon virkistyskäyttöön liittyvästä maakuntien liittojen maankäytön suunnittelusta ovat mm. kuntienkin kaavoitusta tukevat maakunnalliset virkistysalueselvitykset sekä virkistysnäkökulmien huomiointi esimerkiksi laajojen maankäyttöä muokkaavien hankkeiden, kuten tuulivoimahankkeiden vaikutusten arvioinnissa. Maakuntakaavoituksen merkitys virkistys- ja viherrakenteen suunnittelussa on korostumassa

lausunnoilla olevassa maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksessa. Etelä-Pohjanmaan liitto katsoo, että maakuntien liittojen luonnon virkistyskäyttöön liittyvät roolit ja tehtävät tulisi tunnistaa ja kuvata strategiassa selvemmin.

Lisäksi Etelä-Pohjanmaan liitto katsoo, että strategiassa on tunnistettu osin vajaasti luonnon virkistyskäyttöön liittyvä vapaaehtois- ja talkootoiminta, jolla on monissa tapauksissa ratkaiseva rooli virkistysrakenteiden ja -palveluiden suunnittelussa, rakentamisessa ja ylläpidossa, monesti yhteistyössä kuntien kanssa. Luonnon virkistyskäytön nykytilan ymmärryksen kannalta asia olisi tärkeä tuoda selvemmin esiin.

Hyödyt

Voitte tässä lausua luvusta 3: Hyödyt (3.1 Terveys ja hyvinvointi, 3.2 Talous ja työelämä, 3.3. Kansalaisuus, kulttuuri ja yhteisöllisyys, 3.4 Ympäristön tila ja virkistyskäytön kestävyys)

Etelä-Pohjanmaan liitto pitää luonnon virkistyskäyttöön liittyvien hyötyjen kuvausta strategiassa monipuolisena ja tärkeänä. Luku 3 yhdessä ulkoilun seurantatietojen kanssa muodostaa ymmärrystä siitä, miten merkittävästä ja eri elämänalueille ulottuvasta teemasta on kyse.

Luvun viimeinen, luonnon virkistyskäyttöä ja muiden maankäytön muotojen yhteensovittamista korostava kappale, on maakuntien liittojen näkökulmasta olennainen. Se korostaa sitä, miksi kaikkien maankäyttömuotojen yhteensovittaminen on tärkeää myös tulevaisuudessa.

Tulevaisuuden näkymät

Voitte tässä lausua luvusta 4: Tulevaisuuden näkymät

-

Tavoitteet ja toimintalinjaukset vuoteen 2030 mennessä

Voitte tässä lausua luvusta 5: Tavoitteet ja toimintalinjaukset vuoteen 2030 mennessä (5.1 Missio, 5.2 Visio, 5.3. Strategiset tavoitteet, 5.4 Toimintalinjaukset)

Etelä-Pohjanmaan liitto pitää strategian missioon, visioon ja strategisiin tavoitteisiin sisältyviä teemoja tärkeinä ja kannatettavina. Toimintalinjaukset sisältävät useita kannatettavia ja konkreettisia toimia, kuten kansallisen luonnon virkistyskäytön koordinaatioelimen sekä ulkoilutietopalvelun perustamisen. Myös tiedolla johtamiseen ja tutkimukseen liittyvät toimenpiteet ovat tärkeitä.

Etelä-Pohjanmaan liitto katsoo, että yhteys tavoiteosion ja toimintalinjausten välillä tulisi kuitenkin olla selkeämpi ja vakuuttavampi. Toimintalinjausten olisi hyvä nykyistä konkreettisemmin vastata

esimerkiksi siihen, miten saavutetaan visiossa mainittu panostaminen luonnon virkistyskäytön edistämiseen kansallisena menestystekijänä.

Nykytilaa kuvaavan luvun 2 alaluvussa 2.4 todetaan, että luonnon virkistyskäytön resursoinnin seuranta on Suomessa puutteellista ja tiedon koostaminen keskeneräistä. Nykytila-arvion mukaan luonnon virkistyskäyttöön liittyvien taloudellisten panosten ja tuotosten arvioiminen on vaikeaa. Etelä-Pohjanmaan liitto katsoo, että strategian tavoitteiden ja toimintalinjausten tulisi tavalla tai toisella vastata vähintään resursointia koskevien tietopuutteiden haasteisiin. Nyt strategian tavoiteosiossa ei ole tätä ongelmaa koskevia kehittämis ehdotuksia tai toimenpiteitä, vaikka strategian mukaan asian korjaaminen on tarpeellista. Ylipäätään luonnon virkistyskäytön resursointiin liittyviä tavoitteita ja toimintalinjauksia olisi hyvä terävöittää ja selkeyttää.

Etelä-Pohjanmaan liitto toivoo, että kansallisen luonnon virkistyskäytön koordinaatioelimen tehtäviä olisi mahdollista täsmentää strategiaan. Lisäksi Etelä-Pohjanmaan liitto toivoo, että yhdistykset ja kolmas sektori tunnistettaisiin strategian toimintalinjauksissa paremmin siten, että niiden rooli luonnon virkistyskäytön strategisessa kehittämisessä vastaisi paremmin niiden todellista merkitystä esimerkiksi palveluiden parantamisessa ja yhteistyöverkostoissa.

Samoin Etelä-Pohjanmaan liitto toivoo, että maakuntien liitot tunnistettaisiin selkeämmin esimerkiksi luonnon läheisyyttä ja saavutettavuutta koskevien toimintalinjausten yhteydessä, sillä niiden rooli näiden teemojen edistäjänä on jo nyt merkittävä. Maakuntien liittojen mahdollisuus suunnitella maankäyttöä yhteensovittamalla eri toimintoja eri sidosryhmien kanssa yhteistyössä tulisi tunnistaa ja turvata myös jatkossa.

Toimeenpano ja seuranta

Voitte tässä lausua luvusta 6: Toimeenpano ja seuranta (6.1 Jatkotyö ja strategian päivittäminen, 6.2 Seuranta, mittarit ja indikaattorit, 6.3 Viestintä)

Etelä-Pohjanmaan liitto pitää strategian seurantaa tärkeänä ja siihen liittyviä kirjauksia kannatettavina, mutta pitää vastuutahojen puuttumista ongelmallisena. Osin tästä syystä kansallisen koordinaatioelimen ja mahdollisten muiden toimijoiden tehtäviä tulisi kirjata strategiaan täsmällisemmin myös seurannan osalta.

Koskela Maarit

Etelä-Pohjanmaan liitto - Etelä-Pohjanmaan liiton lausunnon ovat
valmistelleet suunnittelujohtaja Antti Saartenoja ja maakuntasuunnittelija
Susanna Anttila.

